דקאתי מיהודה מואב סיר רחצי זה גחזי שלקה על עסקי רחיצה על אדום אשליך נעלי זה דואג האדומי עלי פלשת התרועעי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אם יבא דוד שהרג את הפלשתי והוריש את בניך גת מה אתה עושה לו אמר להן עלי לעשותן ריעים זה לזה [3]מדרוש שובבה העם הזה ירושלים משובה נצחת וגו' אמר רב תשובה נצחת השיבה כנסת ישראל לנביא אמר להן נביא לישראל חזרו בתשובה אבותיכם שחטאו היכן הם אמרו להן ונביאיכם שלא חטאו היכן הם שנאמר [2]אבותיכם איה הם והנביאים הלעולם יחיו אמר להן (אבותיכם) חזרו והודו שנאמר [3]אך דברי וחוקי אשר צויתי את עבדי הנביאים וגו' שמואל אמר באו עשרה בני אדם וישבו לפניו אמר להן חזרו בתשובה אמרו לו עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום אמר לו הקב"ה לנביא לך אמור להן [4]איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה אמכם. [5]דוד עבדי נבוכדנצר עבדי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כך לפיכך הקדים הקב"ה וקראו עבדו [6]עבד שקנה נכסים עבד למי נכסים למי [7]והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים במשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם [8]אמר רב נחמן כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרוקינן [9]ויסרו למשפט אלהיו יורנו אמר רבה בר בר חנה אמר להן נביא לישראל חזרו בתשובה אמרו לו אין אנו יכולין יצר הרע שולט בנו אמר להם יסרו יצריכם אמרו לו אלהיו יורנו: ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי: בלעם [6]בלא עם דבר אחר בלעם שבלה עם בן בעור שבא על בעיר תנא הוא בעור הוא כושן רשעתים הוא לבן הארמי בעור שבא על בעיר כושן רשעתים דעבד שתי רשעיות בישראל אחת בימי יעקב ואחת בימי שפוט השופטים ומה שמו לבן הארמי שמו כתיב [9]בן בעור וכתיב [10]בנו בעור אמר רבי יוחנן אביו בנו הוא לו בנביאות בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי הא [7]אחריני אתו מתניתין מני רבי יהושע היא דתניא [6]ר"א אומר [11]ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים ישובו רשעים לשאולה אלו פושעי ישראל כל גוים שכחי אלהים אלו פושעי עובדי כוכבים [6]דברי ר"א [א] אמר לו ר' יהושע וכי נאמר [6]בכל גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי אלהים אלא ישובו רשעים לשאולה מאן נינהו כל גוים שכחי אלהים ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו אמר [12]תמות נפשי מות ישרים אם תמות נפשי מות ישרים תהא אחריתי כמוהו ואם לאו [13]הנני הולך לעמי [14]וילכו זקני מואב וזקני מדין תנא מדין ומואב לא היה להם שלום מעולם משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה לזה בא זאב על האחד אמר האחד אם איני עוזרו היום הורג אותו ולמחר בא עלי הלכו שניהם והרגו הזאב אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כרכושתא ושונרא עבדו הלולא מתרבא דביש גדא וישבו שרי מואב עם בלעם ושרי מדין להיכן אזול כיון דאמר להו [15]לינו פה הלילה והשבותי אתכם דבר אמרו כלום יש אב ששונא את בנו אמר רב נחמן חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב [16]לא תלך עמהם ולבסוף כתיב [17]קום לך אתם אמר רב ששת חוצפא [6]מלכותא בלא תאגא היא דכתיב [18]ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגו' [6]א"ר יוחנן בלעם חיגר ברגלו אחת היה שנאמר [19]וילך שפי שמשון בשתי רגליו שנאמר [20]שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס בלעם סומא באחת מעיניו היה שנאמר שתום העין קוסם באמתו היה כתיב הכא [21]נופל וגלוי עינים וכתיב התם [22]והנה המן נופל על המטה וגו' איתמר מר זוטרא אמר קוסם באמתו היה מר בריה דרבינא אמר שבא על אתונו מ"ד קוסם באמתו היה כדאמרן ומ"ד בא על אתונו היה כתיב הכא [23]כרע שכב וכתיב התם [24]בין רגליה

כרע

[23]כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו מברכיך ברוך וארריך ארור: במדבר כד ט [24]בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד: שופטים ה כז

מסורת הש"ס

א) [לעיל נא. מגילה טז.], ר"ה נב:, ב) [גיר' הערוך נגע עם פי' שיעץ עצות לנגע עם ישראל ד"א נגעם נגא עם פי' שאין לו חלק עם ישראל. ערך נגע], ד) [נכ"א טוסף: שאר גויס], ה) [תוספ' פי"ג], ו) [נכ"א: אלו אומות העולם], ז) [ביקורט ליתא אלא בע"י איתא בכל וגיר' ז' ולאה נכוה ודע דבתוספתא פרק י"ג תניא להך פלוגתא דר"א ור' יהושע בטוסתא אחריני ע"ש על נכון], ח) [לעיל נט:], ט) [פוטיה י.], י) [כל העוכר על הפסוקים יראה דהך קרא כרע שכב דכתיב בפרשת בלק כ"ד פסוק ט' כרע שכב כאריי וכלביא מי יקימנו בשבח לישראל נאמרה כדמפרש במדרגוס ורש"י וקן בנרמות יב: וע"ש דאין לענין כרע שכב שום שייכות לבלעם כלל ותנאה לתקן והספיר ועמ"ש בתקוני כלי יקר.], כ) [תהלים נה], ל) [לקמן קו:], מ) [במדבר כה], נ) [בראשית ל], ס) [ל"ל בכלן], ע) נכ"ל: ושו ושכמותם, פ) בדפו"ר איתא: דמ"מ בורה, צ) [בקרא דהכא לא כתיב כך ואולי טוענת רש"י על המכוון דכתיב כ"ב פסוק י"ט שנו נא גם אתם הלילה], ק) [ע"ז סט: וע"ש גרס"י סט. ד"ה ותינוק],

הגהות הגר"א

[א] גמ' כתיב הכא כרע שכב. נמתק ב' תיבות כרע שכב וג"כ טופל:

מוסף רש"י

רילך שפי. אשלייס"ש, כמו (חולין מב:) דשף מדוכתיה (פוסה י.). שפיפון. שפייה כפולה (שם). שתום העין. ולא אמר שתום העינים (במדבר כד ג).

עין משפט נר מצוה

א נ"מי' פ' י"ל מהלכות עדות דין י' וס"ג מהל' תשובה דין ה):

תורה אור השלם

1. מִדּוּעַ שׁוּבַבָה הָעָם הַזֶּה יְרוּשָׁלִַם מְשׁוּבָה נִצְחַת הֶחֱזִיקוּ בַתַּרְמִית מָאֲנוּ לָשׁוּב:
ירמיהו ח ה

2. אֲבוֹתֵיכֶם אַיֵּה הֵם וְהַנְּבִאִים הֲלְעוֹלָם יִחְיוּ:
זכריה א ה

3. אַךְ דְּבָרַי וְחֻקַּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת עֲבָדַי הַנְּבִיאִים הֲלוֹא הִשִּׂיגוּ אֲבֹתֵיכֶם וַיָּשׁוּבוּ וַיֹּאמְרוּ כַּאֲשֶׁר זָמַם יְיָ צְבָאוֹת לַעֲשׂוֹת לָנוּ כְּדַרְכֵּינוּ וּכְמַעֲלְלֵינוּ כֵּן עָשָׂה אִתָּנוּ:
זכריה א ו

4. כֹּה אָמַר יְיָ אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוּת אִמְּכֶם אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוֹשִׁי אֲשֶׁר מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם:
ישעיהו נ א

5. וְעַתָּה עֲשׂוֹ כִּי יֵשׁ אֹמֵר אֶל דָּוִד לֵאמֹר בְּיַד דָּוִד עַבְדִּי הוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וּמִיַּד כָּל אֹיְבֵיהֶם:
שמואל ב ג יח

6. וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי שֹׁלֵחַ וְלָקַחְתִּי אֶת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַבְדִּי וְשַׂמְתִּי כִסְאוֹ מִמַּעַל לָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר טָמַנְתִּי וְנָטָה אֶת שֵׁפְרִירוֹ עֲלֵיהֶם:
ירמיהו מג י

7. וְהָעֹלֶה עַל רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה כַגּוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשָׁרֵת עֵץ וָאֶבֶן:
יחזקאל כ לב

8. וַיִּסְרוּ לְמִשְׁפַּט אֱלֹהָיו יוֹרֻנּוּ: ישעיהו כח כו

9. וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ לִקְרֹא לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כִסָּה אֶת עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֻּלִי:
במדבר כב ה

10. וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר וּנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֹם הָעָיִן:
במדבר כד ג

11. יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה כָּל גּוֹיִם שֹׁכְחֵי אֱלֹהִים: תהלים ט יח

12. מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפַּר אֶת רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וּתְהִי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ:
במדבר כג י

13. וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
במדבר כד יד

14. וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקֶסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דִּבְרֵי בָלָק:
במדבר כב ז

15. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וְהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְיָ אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם:
במדבר כב ח

16. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תָאֹר אֶת הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא:
במדבר כב יב

17. וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה: במדבר כב כ

18. וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי יְשַׁלֵּם יְיָ לְעֹשֵׂה הָרָעָה: שמואל ב ג לט

19. וַיֵּאָמֵר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל עֹלָתֶךָ וְאֵלֵכָה אוּלַי יִקָּרֶה יְיָ לִקְרָאתִי וּדְבַר מַה יַּרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: במדבר כג ג

20. יְהִי דָן נָחָשׁ עַל דָּרֶךְ שְׁפִיפֹן עַל אֹרַח הַנֹּשֵׁךְ עִקְּבֵי סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחוֹר: בראשית מט יז

21. נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי אֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם: במדבר כד טז

22. וְהַמַّלְאָךְ שֵׁב מִגֹּנַת הַבִּיתָן אֶל בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהָמָן נֹפֵל עַל הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַגַּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמָן חָפוּ: אסתר ז ח

23. כָּרַע שָׁכַב כְּאַרְיֵ וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר: במדבר כד ט

24. בֵּין רַגְלֶיהָ כָרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רַגְלֶיהָ כָרַע נָפַל בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: שופטים ה כז

קה: חלק פרק אחד עשר סנהדרין

כרע נפל. מה כריעה דהתם דאית ביה נפילה בעילה היא אף כריעה דהכא דכתיב נופל בעילה היא שכא על בהמתו: **דעת בהמתו לא הוה ידע.** מאי בעיא לאהדורי כדמפרש דאמרי ליה שרי בלק מאי טעמא לא רכבת אסוסיא: **כרטיבא.** נאמו לרעות עשבים לחים: אמר להו **לטעינא בעלמא.** ליגא משאות ולא לרכוב: אמרה ליה **אשר רכבת עלי: אקראי בעלמא.** כשאין לי סוס מזומן: אמרה לו **מעודך: מעשה אישות.** שאתה בועלי: **סוכנת.** מחממת: **מן השטים ועד הגלגל.** משחטו בשטים ועד שנכנסו לארץ וחטאו בגלגל עשיתי עמהם לדקות הרבה: **כל אותן הימים.** שהיה בלעם מצפה לקללכם. בשעה שהקב"ה כועס בה כל הקללות מתקיימות: ה"ג **לא זעם ה'.** אותן הימים לא זעם ה': **אל זועם כל יום.** כדמפיק ליה מקרא כי רגע באפו חיים בדלונו: **בשני קמייתא.** של יום זמן קימה שכל שלש שעות זמן קימה לעמוד ממטתו וכועס הקב"ה בשעה שרואה המלכים שמשתחוים לחמה בשעה שמגיחין כתריהם בראשם כדלקמן: **כרבלתא.** קירשת"א בלע"ז: **כל שעתא נמי חיורא.** רוב שעות מתלבנת ומכסיפת שאינה כל שעה בחוזק אדמימות: **סורייקי סומקי.** אפי' כשמכסיפת יש בה שורות שורות אדומות מאד כרגילותם אבל אותה שעה כולה מכסיפת: **גם ענוש לצדיק לא טוב.** אין נכון לצדיק שיהא מענים ולא הוה ליה איניש ענגא בשבילו: **אהכה.** שאהב הקב"ה את אברהם ביטלה שורה של גדולה שחבש הוא בעצמו: **ושנאה.** שבשא בלעם הרשע את ישראל ביטלה שורה של גדולה שחבש הוא בעצמו: מ"כ **קרבנות.** בין פרים לאיליס ז' פרים וז' איליס ג' פעמים הרי מ"ב בין פרים ואיליס: **אורח ארעא** למימר הכי. וכי דרך ארץ כן שיאמרו כ) וייטב אלהים שם שלמה משמך והא מלשא דעתיה דאמרי ליה שיהא גדול מאביו: **מעין.** שמך קאמר ליה ומעין כסאך ולא גדול ממש: **נשים באהל.** שרה רבקה רחל ולאה שרה ורבקה דכתיב [בראשית כד] ויביאה יצחק האהלה שרה אמו וגו' רחל ולאה דכתיב [בראשית לא] וילא מאהל לאה ויבא באהל רחל: **אורח ארעא.** שאמרה דבורה ליעל [שתהא] נכנסה משרה ורבקה אלא מעין ברכת שרה קאמרה: **ופליגא.** האי דמשנינן שם שלמה משמך מעין פליגא דר' יוסי בר חוני: **בנו.** מניין שאינו מקבא בו: **משלמה.** דקאמרי ליה לדוד ייטב אלהים שם שלמה משמך: **והלמידו.** איבעית אימא דקאמר ליה לאליהו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ומתן לו אליהו ולא נתקנא בו: **ויסמוך את ידיו עליו וילוהו.** אע"ג דהקב"ה לא מ"ל אלא וסמכת את ידך עליו כ) חדא אזיל אליהו וסמך תרתי: **מלאך.** שמסרו הקדוש ברוך הוא למלאך שלא יניחנו לקבל: **תכה.** נתן בפי בלעם שלא היה מניחו לקבל והיינו ויסר: **מברכותיו אמה למד מה היה בלבו.** דכתיב כ) ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהיו בתי כנסיות ולא יתן רשות ואמר מה טובו אוהליך: **ריחו נודף.** ממצות: **וירס מאגג מלכו.** מתרגמינן ותתקף מאגג שתהא מלכותו עזה: **וכולם.** כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוונתו מתחילה: **חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות.** שלא יפסקו מישראל לעולם **הקללה לברכה.** אחת מן הקללות הפך לברכה שלא חזרה לעולם ולא כל הקללות לברכות שחזרו: **נעתרות.** נהפכות כמו עתר שמהפך התבואה. כלומר נאמנים פעמי אוהב ונהפכות מנאמנות נשיקות שונא: מחליף

למימר הכי. וכי דרך ארץ כן שיאמרו כ) וייטב אלהים שם שלמה משמך והא מלשא דעתיה דאמרי ליה שיהא גדול מאביו: **מעין.** שמך קאמר ליה ומעין כסאך ולא גדול ממש: **נשים באהל.** שרה רבקה רחל ולאה שרה ורבקה דכתיב [בראשית כד] ויביאה יצחק האהלה שרה אמו וגו' רחל ולאה דכתיב [בראשית לא] וילא מאהל לאה ויבא באהל רחל: **אורח ארעא.** שאמרה דבורה ליעל [שתהא] נכנסה משרה ורבקה אלא מעין ברכת שרה קאמרה: **ופליגא.** האי דמשנינן שם שלמה משמך מעין פליגא דר' יוסי בר חוני: **בנו.** מניין שאינו מקבא בו: **משלמה.** דקאמרי ליה לדוד ייטב אלהים שם שלמה משמך: **והלמידו.** איבעית אימא דקאמר ליה לאליהו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ומתן לו אליהו ולא נתקנא בו: **ויסמוך את ידיו עליו וילוהו.** אע"ג דהקב"ה לא מ"ל אלא וסמכת את ידך עליו כ) חדא אזיל אליהו וסמך תרתי: **מלאך.** שמסרו הקדוש ברוך הוא למלאך שלא יניחנו לקבל: **תכה.** נתן בפי בלעם שלא היה מניחו לקבל והיינו ויסר: **מברכותיו אמה למד מה היה בלבו.** דכתיב כ) ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהיו בתי כנסיות ולא יתן רשות ואמר מה טובו אוהליך: **ריחו נודף.** ממצות: **וירס מאגג מלכו.** מתרגמינן ותתקף מאגג שתהא מלכותו עזה: **וכולם.** כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוונתו מתחילה: **חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות.** שלא יפסקו מישראל לעולם **הקללה לברכה.** אחת מן הקללות הפך לברכה שלא חזרה לעולם ולא כל הקללות לברכות שחזרו: **נעתרות.** נהפכות כמו עתר שמהפך התבואה. כלומר נאמנים פעמי אוהב ונהפכות מנאמנות נשיקות שונא: מחליף

כרע נפל שכב וגו' [1]ויודע דעת עליון השתא [6]דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע מאי דעת בהמתו דאמרי ליה מאי טעמא לא רכבת [2]סוסיא אמר להו שדאי להו ברטיבא אמרה ליה [2]הלא אנכי אתונך לטעינא בעלמא אשר רכבת עלי אקראי בעלמא מעודך עד היום הזה ולא עוד אלא שאני עושה [לך] מעשה אישות בלילה כתיב הכא ההסכן הסכנתי וכתיב התם [3]ותהי לו סוכנת אלא מאי ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דקאמר להו נביא לישראל [4]עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה' מאי למען דעת צדקות ה' אמר להן הקב"ה לישראל דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע [5]שאילמלא כעסתי כל אותן הימים לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט היינו דקאמר ליה בלעם לבלק [5]מה אקב לא קבה אל [7](וגו' אותן היום [הימים] לא זעם ה') [6]אל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע שנאמר [7]כי רגע באפו חיים ברצונו וגו' איבעית אימא [8]לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם אימת רתח בתלת שעי קמייתא כי חוורא כרבלתא דתרנגולא כל שעתא ושעתא נמי חוורא כל שעתא ושעתא אית ביה סוריקי סומקי ההיא שעתא לית ביה סוריקי סומקי ההוא מינא דהוה בשיבבותיה דרבי יהושע בן לוי דהוה קא מצער ליה יומא חד נקט [9]תרנגולתא ואסר ליה בכרעיה ואותיב אמר כי מטא ההוא שעתא אילטייה כי מטא ההוא שעתא נמנם אמר שמע מינה לאו אורח ארעא דכתיב [9]גם ענוש לצדיק לא טוב אפילו במיני לא איבעי ליה למימר הכי תנא משמיה דרבי מאיר בשעה שהחמה זורחת והמלכים מניחין כתריהן על ראשיהן ומשתחוים לחמה מיד כועס [10]ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו תנא משום רבי שמעון בן אלעזר אהבה מבטלת שורה של גדולה מאברהם דכתיב [11]וישכם אברהם בבקר שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו [12]אמר רב יהודה אמר רב [א]לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות א"ר [13]יוסי בר הונא רות בתו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב היתה א"ל רבא לרבה בר מרי כתיב [12]ייטב אלהים את שם שלמה משמך ויגדל [את] כסאו מכסאך אורח ארעא למימרא ליה למלכא הכי א"ל מעין קאמרה ליה דאי לא תימא הכי [13]תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך נשים באהל מאן נינהו שרה רבקה רחל ולאה אורח ארעא למימר הכי אלא מעין קאמר הכא נמי מעין קאמר ופליגא דרב יוסי בר חוני דאמר רב יוסי בר חוני בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו בנו משלמה ותלמידו איבעית אימא [14]ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ואיבעית אימא [15]ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו [16]וישם דבר בפי בלעם ר"א אומר מלאך ר' יונתן אמר חכה א"ר יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות [17]מה טובו אהליך יעקב לא תשרה שכינה עליהם ומשכנותיך ישראל לא תהא מלכותן נמשכת [18]כנחלים נטיו לא יהא להם זיתים וכרמים כגנות עלי נהר לא יהא ריחן נודף כאהלים נטע ה' לא יהיו להם מלכים בעלי קומה כארזים עלי מים לא יהיה להם מלך בן מלך יזל מים מדליו לא תהא מלכותן שולטת באומות [19]וזרעו במים רבים לא תהא עזה מלכותן וירם מאגג מלכו לא תהא [ב]אימת מלכותן ותנשא מלכותו אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר [20]ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך קללה ולא קללות [ג]א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב [21]נאמנים פצעי אוהב שונא טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שברכם בלעם הרשע אחיה השילוני קילל את ישראל בקנה שנאמר [22]והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים וגו' מה קנה זה עומד במקום מים וגיזעו מחליף

עין משפט נר מצוה

ל **א** מי"י פ"ג מהלכות מלכים ה"ח ומ"ש מהלכות תשובה הלכה ה ממג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כ:

תורה אור השלם

1. נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם:
מדבר כד טו
2. וְתֹאמֶר הָאָתוֹן אֶל בִּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנְךָ אֲשֶׁר רָכַבְתָּ עָלַי מֵעֹדְךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:
במדבר כב ל
3. וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבָּקְשׁוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְתוּלָה וְעָמְדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי לוֹ סֹכֶנֶת וְשָׁכְבָה בְחֵיקֶךָ וְחַם לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ:
מלכים א א ב
4. עַמִּי זְכֹר נָא מַה יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמַה עָנָה אֹתוֹ בִלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשִּׁטִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְיָ:
מיכה ו ה
5. מָה אֶקֹּב לֹא קָבָה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְיָ:
במדבר כג ח
6. אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צַדִּיק וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם:
תהילים ז יב
7. כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בְּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה: תהלים ל ו
8. לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וְסְגֹר דַּלְתְּךָ בַּעֲדֶךָ חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבֹר זָעַם:
ישעיהו כו כ
9. גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר:
משלי יז כו
10. וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אֲתֹנוֹ וַיֵּלֶךְ עִם שָׂרֵי מוֹאָב:
במדבר כב כא
11. וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים:
בראשית כב ג
12. וְגַם כָּאוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ לְבָרֵךְ אֶת אֲדֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר יִיטַב אֱלֹהִים אֶת שֵׁם שְׁלֹמֹה מִשְּׁמֶךָ וְיַגְדֵּל אֶת כִּסְאוֹ מִכִּסְאֶךָ וַיִּשְׁתַּחוּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּשְׁכָּב: מלכים א א מז
13. תְּבֹרַךְ מִנָּשִׁים יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ:
שופטים ה כד
14. וַיְהִי בַעֲבָרָם וַאֲלִיהוּ אָמַר אֶל אֱלִישָׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ בְּטֶרֶם אֵלָקֵחַ מֵעִמָּךְ וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וִיהִי נָא פִי שְׁנַיִם בְּרוּחֶךָ אֵלָי:
מלכים ב ב ט
15. וַיִּסְמֹךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ בְּיַד מֹשֶׁה:
במדבר כז כג
16. וַיָּשֶׂם יְיָ דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר:
במדבר כג ה
17. מָה טֹבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:
במדבר כד ה
18. כִּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנֹּת עַלֵּי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְיָ כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם:
במדבר כד ו
19. יֵזֶל מַיִם מִדְּלְיָו וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנָּשֵׂא מַלְכֻתוֹ:
במדבר כד ז
20. וְלֹא אָבָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כג ו
21. נֶאֱמָנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא:
משלי כז ו
22. וְהִכָּה יְיָ אֶת יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יָנוּד הַקָּנֶה בַּמַּיִם וְנָתַשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לַאֲבוֹתֵיהֶם וְזָרָם מֵעֵבֶר לַנָּהָר יַעַן אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת אֲשֵׁרִיהֶם מַכְעִיסִים אֶת יְיָ:
מלכים א יד טו

מסורת הש"ס

א) [ברכות ז. ע"ש ע"ז ד:], [נ"ל אסוסיא], ג) [נ"ל שאילמלי ועיין תוספות מגילה כח.], ד) [נ"ל ומה אעשה לא זעם ה' מלמד שכל אותם הימים לא זעם ה' כ"מ ברכות ז. וקלא שיגיע יש בע"ז ד: ע"ש], ה) [נ"ל תרנגולא], ו) [פסחים נ: ערכין טז: סוטה כב: מו. הוריות י: גיר כג.], ז) [נ"ל דאמר ר' יוסי בר חונא כך אימא בהוריות י: ע"ש וע"ע בגיר כג: ותוספות שם ד"ה בת בנו וכו' דלמא דוקא ע"ש וע"ע סוטה מז.], ח) יעב"ץ גרס אימה, ט) תענית כ., י) ס"ל אהרהם את הקב"ה, כ) [נ"ל ייטיב], ל) [במדבר כז], מ) [דברים כג],

לעזי רש"י

קרישת"א [קרישט"א]. ברבולת.

מוסף רש"י

שדאי להו ברטיבא. השלמתיו לרעות בחמו (ע"ז ד: ושם: שדאי ליה). **סוכנת.** לשון מחממת (שם). **מן השטים ועד הגלגל.** עד נוחכם של הגלגל שהפלתי לפניכם שומאיכם (שם). **כי רגע באפו.** אלמא דרגע הוי אפו (שם). **בתלת שעי קמייתא.** בחלת שעי מלת שעות דאשעות (ברכות ז.) כשעת חרון (ע"ז שם). **סוריקי.** טוקי"ש לשון לע"ז, כמו חוטין, ולשון ישמעאל קוקין לחוט סוריקא (שם). **לאו אורח ארעא.** לחיין שעת זעמו (שם). **ארבעים ושתים קרבנות.** משנע מזמנות שעדך בנ' מקומות ועל כל אחד ואחד העלה פר ואיל, שהם י"ד לכל מעמד ומעמד וג' פעמים י"ד עולין מ"ב, וקרבנותיו של בלק הוו שלא לשם מלוה (נזיר כג.). **ונעתרות.** לשון הפך, כדאמרינן במסכת סוכה (יד.) ויעתר לו, מה עתר זה מהפך את התבואה, פירק"ש בלע"ז, אי נמי נעתרות לשון ריבוי ויתור, אינקרי"ש בלע"ז, כמו העתרתם עלי דברייכם (תענית כ.).

1. וַיָּרֶא אֶת הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשִׂים בַּסֶּלַע קִנֶּךָ:
2. וּמִשְׁפָּחוֹת סֹפְרִים יֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים שׁוֹכְבִים הֵמָּה הַקֵּינִים הַבָּאִים מֵחֲמַת אֲבִי בֵית רֵכָב:

דברי הימים א ב נה

3. וּבְנֵי קֵינִי חֹתֵן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים אֶת בְּנֵי יְהוּדָה מִדְבַּר יְהוּדָה אֲשֶׁר בַּנֶּגֶב עֲרַד וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב אֶת הָעָם:

שופטים א טז

4. וַיֹּאשָׁא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשָּׂמוֹ אֵל:

במדבר כד כג

5. וְצִים מִיַּד כִּתִּים וְעִנּוּ עֵבֶר וְגַם הוּא עֲדֵי אֹבֵד:

במדבר כד כד

6. וְעַתָּה הֲנֵנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמֶּךָ בָּאַחֲרִית הַיָּמִים:

במדבר כד יד

7. כְּעָבְרָם בְּמִדְבַּר מִצְרָיִם יִשְׂרָאֵל בְּבֹאוֹ בְּרֵאשִׁיתָה בְּתֵאָנָה בְּרֵאשִׁיתָהּ רָאִיתִי אֲבוֹתֵיכֶם הַמָּה בָּאוּ בְּעֵל פְּעוֹר וַיִּזָּרוּ לַבֹּשֶׁת וַיִּהְיוּ שִׁקֻּצִים כְּאַהֲבָם:

הושע ט י

8. וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בַּשִּׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב:

במדבר כה א

9. וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ לֵאלֹהֵיהֶן:

במדבר כה ב

10. מִקּוֹל שַׁעֲטַת פָּרְסוֹת אֲבִירָיו מֵרֶעֶשׁ לִרְכֹּבוֹ הֲמוֹן גְּלֻגְּלָיו לֹא הִפְנוּ אָבוֹת אֶל בָּנִים מֵרִפְיוֹן יָדָיִם:

ירמיהו מז ג

11. וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

בראשית לז א

12. אֵלֶּה תֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם:

בראשית לז ב

13. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וּפָרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

בראשית מז כז

14. וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבְנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וֶאֱמֶת אַל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם:

בראשית מז כט

15. וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לְבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ מִדָּן וְעַד בְּאֵר שָׁבַע כֹּל יְמֵי שְׁלֹמֹה:

מלכים א ה ה

16. וַיָּקֶם יְיָ שָׂטָן לִשְׁלֹמֹה אֶת הֲדַד הָאֲדֹמִי מִזֶּרַע הַמֶּלֶךְ הוּא בֶּאֱדוֹם:

מלכים א יא יד

17. וְאֶת מַלְכֵּי מִדְיָן הָרְגוּ עַל חֲלִלֵיהֶם אֶת אֱוִי וְאֶת רֶקֶם וְאֶת צוּר וְאֶת חוּר וְאֶת רֶבַע חֲמֻשֶׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הָרְגוּ בַּחָרֶב:

במדבר לא ח

18. וְאֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הִקּוֹסֵם הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחָרֶב אֶל חֲלִלֵיהֶם:

יהושע יג כב

מחליף ושרשיו מרובין ואפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו אלא הוא הולך ובא עמהן כיון שדוממו הרוחות עמד קנה במקומו אבל בלעם הרשע ברכן בארז מה ארז זה אינו עומד במקום מים ושרשיו מועטין ואין גזעו מחליף אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו כיון שנשבה בו רוח דרומית מיד עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול ממנו קולמוס לכתוב ממנו ס"ת נביאים וכתובים [1]וירא את הקיני וישא משלו אמר לו בלעם ליתרו קיני לא היית עמנו באותה עצה מי הושיבך אצל איתני עולם והיינו [6]דא"ר חייא בר אבא א"ר סימאי שלשה היו באותה עצה אלו הן בלעם איוב ויתרו בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נידון ביסורין ויתרו שברח [3]זכו בני בניו לישב בלשכת הגזית שנאמר [2]ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב וכתיב [3]ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים [4]וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל (אמר רשב"ל אוי מי שמחיה עצמו בשם אל) א"ר יוחנן אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה [5]וצים מיד כתים וענו עבר [7]ליבון אספיר וענו אשור וענו עבר עד אשור קטלי מיקטל מכאן ואילך משעבדי שיעבודי [6]הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך עמך לעם הזה מיבעי ליה א"ר אבא בר כהנא כאדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו באחרים אמר [7]להם אלהיהם של אלו שונא זימה הוא והם מתאוים לכלי פשתן בוא ואשיאך עצה עשה להן קלעים והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ וילדה מבפנים וימכרו להן כלי פשתן עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ וילדה מבפנים ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטייל בשוק אומרת לו הזקינה אי אתה מבקש כלי פשתן זקינה אומרת לו בשוה וילדה אומרת לו בפחות שתים ושלש פעמים ואח"כ אומרת לו הרי את כבן בית שב ברור לעצמך וצרצורי של יין עמוני מונה אצלה [8]ועדיין לא נאסר [9](יין [א] של עמוני ולא) יין של נכרים אמרה לו רצונך שתשתה כוס של יין כיון ששתה בער בו אמר לה השמיעי לי הוציאה יראתה מתוך חיקה אמרה לו עבוד לזה אמר לה הלא יהודי אני אמרה לו ומה איכפת לך כלום מבקשים ממך אלא פיעור [והוא אינו יודע שעבודתה בכך] ולא עוד אלא שאיני מנחתך עד שתכפור בתורת משה רבך שנא' [7]המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו שקוצים [10]באהבם [8]וישב ישראל בשטים [11]ר"א אומר שטים שמה רבי יהושע אומר שנתעסקו בדברי שטות [9]ותקראן לעם לזבחי אלהיהן רבי אלעזר אומר ערומות פגעו בהן רבי יהושע אומר שנעשו כולן בעלי קריין מאי לשון רפידים [12]רבי אליעזר אומר רפידים שמה רבי יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה שנאמר [10]לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים אמר רבי יוחנן כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער [13]שנא' וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב [11]וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען [12]ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם [ב] [13]ונאמר [13]וישב ישראל בארץ [14]נשן [14]ויקרבו ימי ישראל למות [15]וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו [16]ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדומי מזרע המלך הוא באדום [17]ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וגו' את בלעם בן בעור הרגו בחרב בלעם מאי בעי התם א"ר יוחנן שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף [שהפיל מישראל] אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב היינו דאמרי אינשי גמלא אזלא למיבעי קרני אודני דהוו ליה גזיזן מיניה [18]ואת בלעם בן בעור הקוסם קוסם נביא הוא א"ר יוחנן בתחלה נביא ולבסוף קוסם אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי מסגני ושילטי הואי אייזן לגברי נגרי הרגו

הרגו

מחליף. לאחר שנקלף: **אינו עומד במקום מים.** והמי דכתיב [במדבר כד] כארזים עלי מים שכינה היא דאמרה מיהו אמר כארזים כלומר שאין עומדין במקום מים שכינה אמרה עלי מים. וכן כולהו מפרש בגמרא בכה"ג. כנחלים נטיו הוא אמר כנחלים פוסקין לפעמים יצאה בת קול [אמרה] נטיו. הוא אמר כגנות אמרה בת קול עלי נהר. הוא אמר כאהלים יצאה בת קול ואמרה נטע ה': **רוח דרומית.** קשה: **לא עמנו היית באותה עצה.** שגזר פרעה כל הבן הילוד היאורה[a] בתמיה ולאי היית כדלקמן: **ומי הושיבך אצל איתני עולם.** שעתידים בניך לישב בלשכת הגזית והיינו דכתיב איתן מושבך[b] וכי בין איתני עולם אתה יושב מי הזקיקך לך: **שמחיה עצמו בשם אל.** עושה עצמו אלוה כמו פרעה וחירם: לשון אחר **מי שמחיה עצמו.** כלומר אוי להם לאותן בני אדם שמחיין ומעדנין עצמן בעוה"ז ופורקין עול תורה מעל צוארם ומשמנין את עצמן: **משמו אל.** כשמשיב הקב"ה פדיון לעצמו[c] ומשלם גמול לצדיקים לעתיד לבא. כך שמעתי: **אוי לה לאומה שתמצא.** אוי לה לאומה שתהיה באותן הימים שיעלה על דעתה לעבוד ישראל[d]: **מי מעיל כסות בין לביא וכו'.** לעכבן שלא יזדקקו זה לזה דמסוכן הוא. כלומר מי הוא שיכול לעכב את ישראל והקב"ה מכניסם: **ציים.** ספינות גדולות כמו (ישעיה לג) ולי אדיר[e] כל יעברנו: **וציים מיד כתים אמר רב ליבא אספיר.** דכתים היינו מקום שמו כך: **עד אשור מקטל קטילי.**[f] ומאשור ואילך משעבדי להו שעבודי: **וציים מיד כתים וענו אשור.** דקטלי להו וענו עבר דמשעבדי להן עד אשור: **כתים.** רומיים[g] כלומר אותן אומות שהביא הקב"ה בניס עתידין להרוג את כל האומות עד אשור ומאשור ואילך מניחין אותן ומשעבדין בהם (ומניחין אותן). ולעתיד קא מיירי: **הן הנה היו לבני ישראל** לא גרסינן אלא ה"ג **הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך עמך לעם הזה מבעי ליה.** שהשיא עצה לבלק שנכשלו בה ישראל הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם[h]: **ותולה קללתו באחרים.** וכך בלעם לא רצה לתלות שפלות זה בבלק שיהא הוא צריך לבקש עצה כלפי ישראל אלא ביישראל תלה השפלות לומר שהן צריכין לעצה שיכשלו בה בני אומה שלא מתקוף ידי אומה על ישראל והיינו דכתיב אשר יעשה העם הזה לעמך. מ"ר. ל"א תולה קללתו באחרים כלומר שתלה הכתוב קללה באומה ולא רצה לכתוב כלפי ישראל כמו שאמר בלעם הרשע: **קלעים.** אהלים של קלעים כמו שעושין בשוקים: **בערבות מואב מבר שנג.** שגיר: כשהיה אומר לה ישראל כלי פשתן זה בכמה זקנה אומרת לו דמי שוויו וילדה אומרת לו בפחות מכדי שוויו וכן עושין עד ג' לו עד ג' פעמים: **ברור לעצמך.** כל מכשיטין שאתה רואה: **נרלי.** נודות: **כוער בו.** שהיה משתכר וכוער בו יצר הרע: **בשמעיי.** הוי שומעת לתשמיש: **פיעור.** כך היתה עבודתו של פעור שמתריזים לפניו: ה"ג **כלום מבקשין ממך אלא פיעור והוא עושה ושוב אומרת לו כפור בתורת משה רבך והוא עושה: ויזרו לבשת.** פרו מדרכם והלכו אחר הבשת: **כאהבם.** ממון תאות אהבתם לזנות היו משוקקים שכופרין בהקב"ה: **ופקרלן.** נגופן. ותקרלן [משמע] לשון מקרה: **מאי רפידים. אמידי דלעיל אפיגיו** ביה ר"א ור' יהושע במשמעות דשטים נקיטו נמי רפידים דפליגי ביה בכי האי גוונא: **לא הפנו אבות אל בנים.** להיטיב להם: **מפני רפיון ידים.** של תורה ומצות והכי נמי רפידים רפיון ידים הוא כלומר מפני שרפו ידים מן התורה בא עליהם עמלק: **שכר כ"ד אלפים מישראל.** שהרגו בעצתו הלך ליטול מבלק ומזקני מדין: **גמלא שבע קרני.** כך בלעם שאל שכר והרג: **גזו מיניה.** חתכו ממנו: **בלעם בן בעור הקוסם הרגו בחרב.** ההוא קרא ביהושע כתיב: **ולבסוף.** שנתן עיניו לקלל את ישראל ניטלה ממנו נבואה ונעשה קוסם: **מסגני ושילטא הואי.** אחת סגניס ושרים היתה: **אייזן לגברא** [a] **נגר.** זינתה למושכי חבל ספינה. ל"א נגרי מרשיס:

הרגו

מסורת הש"ס

a) סוטה יא., b) [סם. לעיל קד. ע"ש], g) [פי' אותו מלכות ניס נקרא ציון אפסר ערוך ערך אספר א'], d) [נ"ל נ'], e) [חולין ד:], f) [בע"י וביקוטו ומגמגומא ליתא לכל זה], g) בקרא כאהבס, h) [בכורות ה:], a) בכורות ה:, b) [ביקוטו ליתא], c) [בע"י וביקוטו ליתא], d) [נ"ל מלגים וכ"ל ביקוטו], e) [שמות ט], f) [בעמדבר כד], g) בע"י רש"ש], a) בע"ש עופ: והקב"ה מכניסם, b) בקרא כתיב לא, c) בע"ש עופ: כתים רומיים, d) כתים רומיים ליתא בע"ש, e) [במדבר לא], g) [נ"ל נגדי],

הגהות הגר"א

[א] גס' של עמוני ולא יין. נמתק: [ב] שם ואמר. נמתק:

מוסף רש"י

ברכן בארז. כארזים עלי מים (תענית כ.). ארז זה אינו עומד במקום מים. ואע"ג דכתיב בקרא כארזים עלי מים, הכא לא בלעם קאמר ליה, דבלעם אמר כארזים והמלאך השיבו עלי מים, וכן כולהו, דבלעם אמר כנחלים, דזימנין מתייבשין, וקאמר ליה המלאך נטיו, דאין יבישין לעולם, והיינו דכתיב והפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה, על ידי מלאך, שהשיבו על ידי מלאך (שם). אפילו כל הרוחות. שאין קשות (שם). רוח דרומית. היא קשה, כדאמרינן (ב"ב כה:) אלמלא כן כך שמעמידה אין כל ברייה יכולה לעמוד בפניה, שנאמר המביעתך יאבר כן יפרס כנפיו לתימן (שם). לא היית עמנו באותה עצה. הלא אתה עמי היית בעצה הכה נתחכמה לו ועמה נתיישבת בתיתן ומעוון של ישראל (בבמדבר כד כא). באותה עצה. דנתחכמה לו (סוטה יא.). ירושבי יעבץ. תלמידי יעבץ, יעבץ אדם גדול בתורה היה, דכתיב (דה"א ד) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר אם ברך תברכני בתורה והרביתי את גבולי בתלמידים וגו' ויבא אלהים את אשר שאל (סוטה יא. ע"פ תמורה סז:). ועדיין לא נאסר יין כו'. דמי"ח דבר דתלמידי שמאי והלל הוא (חולין ד:). בדברי שטות. לזנות אל בנות מואב (בכורות ה:). ערומות פגעו בהן. ומקרלן משמע גופן היה פוגע בהן (שם). בעלי קריין. ולשון מקרה הוא (שם). שריפו עצמן מדברי תורה. לפיכך בא עליהם עמלק (שם).